

Dolgozat címe: Környezetgazdagítás hatásának vizsgálata zárt térben tartott eurázsiai hiúzok (*Lynx lynx*) viselkedésére

A dolgozatot készítő hallgató neve: Szemes Sándor

Állattenyésztő mérnöki, mesterképzés, levelező munkarend

Állattenyésztési Tudományok Intézet

Belső témavezető: Dr. Molnár Marcell, egyetemi docens, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Állattenyésztési Tudományok Intézet, Állatnemesítési Tanszék

A dolgozatomban a környezetgazdagítás zárt térben tartott eurázsiai hiúzok (*Lynx lynx*) viselkedésére gyakorolt hatását vizsgáltam. A hiúzokat hazánkban kis populáció méret jellemzi. Korábbi kutatások és megfigyelések alapján körülbelül 10-12 egyed él hazánk területén. A hazai állatkertben, vadasparkokban a legtöbb esetben fellelhetőek, ugyanakkor kevés információval rendelkezünk ezekről az állatokról. Manapság már az állatkertek és vadasparkok egyre jobb körülményeket biztosítanak a náluk bemutatott állatok számára és megfelelően kielégítik a fizikai, mentális és egészségügyi igényeiket. Szakszerű környezetgazdagítás segítségével fokozható az állatok jólléte. A környezetgazdagítás a zárt térben tartott állatok jóllétének javítására irányuló folyamat, mely azzal a céllal történik, hogy növekedjen az állatok természetes a fajra jellemző viselkedésformáinak a gyakorisága elősegítve ezzel az állat jóllétét és háttérbe szorítsa a bezártság hatására kialakult rendellenes viselkedéseket. A környezetgazdagítási módszereket öt főbb kategóriába lehet sorolni: az állatok táplálkozásával kapcsolatos, az érzékszerveikre ható, a szellemi stimuláláson alapuló, fizikai környezetüknek módosítására irányuló és szociális gazdagítás. Ezek egymást nem kizáró kategóriák, gyakran átfedik egymást. A helyes környezetgazdagítás egy rendkívül értékes eszköz a természetvédelmi célok elérése érdekében is, optimális szaporodási és fenntartási feltételeket biztosíthat a fajoknak.

A vizsgálataimat a Budakeszi Vadasparkban és a Veresegyházi Medveotthonban végeztem. A vizsgálat célja, hogy a Vadasparkban és a Medveotthonban élő hiúzok viselkedésében a környezetgazdagítás hatására számszerűsíthető (pozitív) változás lépjen fel. Több természetszerű, a fajra jellemző viselkedésforma jelenjen meg, növekedjen az aktívan töltött idő, emellett pedig a rendellenes viselkedések aránya csökkenjen, illetve teljesen szűnjenek is meg. Helyszínenként három különböző alkalommal végeztem vizsgálatot. Egy vizsgálati időszak három egymást követő nap adatfelvételén alapult. Minden alkalom során a vizsgálat

egy gazdagítás előtti kontroll nappal kezdődött, majd a következő napon táplálkozással kapcsolatos gazdagítást végeztem. A harmadik napon pedig különböző eszközöket, játékszereket helyeztem el az állatok kifutójában, melyek az érzékszerveikre és a kognitív képességeikre voltak hatással. A környezetgazdagítási alkalmak során az állatok kifutójába kettő darab UOVISION GREEN 30 típusú kameracsapdát helyeztem el. Az elkészült felvételeket részletesen kielemeztem.

Három különböző táplálkozással kapcsolatos gazdagítás során különböző módon kínáltam fel a táplálékot. Célom volt, hogy növelni tudjam a táplálkozásra fordított időt. Az állatnak több energiát kelljen befektetni a táplálékszerzésbe, emellett megjelenjenek olyan kívánatos fajspecifikus viselkedési formák melyek a szabadban is jellemzőek. Első alkalommal új, vagy ritkán előforduló élelmet használtam az általában jellemző takarmány mellett. Az általános takarmány a darabolt baromfihús, emellett juhhúst és száraz macskatápot kínáltam. Az takarmányt több, kisebb mennyiségben szórtam szét a kifutóban. A második alkalommal marhalábszárcsontot kínáltam felfüggesztve. A marhahús nem ismeretlen egyik helyen sem, azonban ez a fajta takarmány felkínálás mindkét helyszínen újdonságként hatott a hiúzok számára. A harmadik táplálkozással kapcsolatos gazdagítás során saját magam által készített eszközt használtam. Ez egy henger, melynek feladata a táplálék megszerzésének a megnehezítése volt. Darabolt baromfihússal töltöttem meg a hengereket és amiatt, hogy a húsdarabok ne tudjanak hamar kiesni a hengeren lévő lyukat gyapjával tömtem be.

A játékszerrel történő gazdagítás során az elsődleges cél az állatok aktivitásának növelése, emellett megjelenjenek azok a fajspecifikus viselkedésminták melyeket a zárt térben történő tartásuk során ritkán láthatunk, de elengedhetetlenek ahhoz, hogy megőrizték mind fizikai, mind mentális egészségüket. Az első alkalommal egy medencét helyeztem be a kifutóba. A medencébe került néhány ezüstkárász (*Carassius auratus gibelio*). A halak figyelemfelkeltés céljából kerültek a medencébe nem takarmányozási céllal. A második alkalommal kartondobozokat és labdákat helyeztem el a kifutóban. A macskafélék esetében ezeket az eszközöket gyakran alkalmazzák. A harmadik alkalommal szalmával kitömött rackajuh bőrt helyeztem el a kifutóban. Az összekötött bőr formája hasonló volt, mint egy nagyobb méretű labda, arra számítottam, hogy kiváló játékszer lesz. Emellett intenzív ingerlést vártam a gyapjú szagától is.

A környezetgazdagítás pozitív hatása mind a két helyszínen esetében megerősítést nyert. A Vadasparkban élő hiúz viselkedésében számszerűsíthető változást hozott a környezetgazdagítás az aktív, illetve passzív viselkedéssel töltött idejének arányában. Nála kontroll napok során jelentős különbség mutatkozott az előbb említett két viselkedéscsoport között. A

Medveotthonban élő hiúzoknál a kontroll napok vizsgálatai során közel azonos arányban mutatkoztak az aktív és passzív viselkedések, ebben jelentős változást egyik típusú gazdagítás sem hozott. A táplálkozási idő növelésére irányuló célokat sikerült megvalósítani a táplálkozással kapcsolatos gazdagítások során. E tekintetben mindkét helyszínen eredményesek voltak a környezetgazdagítások, akárcsak a sztereotip viselkedések csökkentése során. A Veresegyházi hiúzoknál nagyobb mértékben sikerült csökkenteni a környezetgazdagítás révén a nem kívánatos sztereotip viselkedést, mint a Budakeszi Vadasparkban. Kisebb mértékben azonban a Vadasparkban élő hiúznál is csökkent az abnormális viselkedés aránya. Mind a két típusú környezetgazdagítás hatására jelentősen növekedett az egyéb viselkedések aránya a Medveotthonban és a Vadasparkban élő állatoknál is. Ennek eredménye, hogy az egyébként ritkán látható, az egyéb viselkedések csoportjába tartozó macskafélékre jellemző viselkedésformák nagyobb arányú megjelenése, mint a hempergés, fej és testdörzsölés vagy az aktív mozgásformák, mint a futás, ugrás.